URAREA ȘI BLESTEMUL ÎN ALBANEZĂ ȘI ÎN GRAIUL FĂRȘEROT AL DIALECTULUI AROMÂN. CONCORDANȚE FRAZEOLOGICE ȘI SEMANTICE

THE WISH AND THE CURSE IN ALBANIAN
AND THE FARSHEROT SPEECH OF THE AROMANIAN DIALECT.
PHRASEOLOGICAL AND SEMANTIC CONCORDANCES

(Abstract)

In Albanian, as well as in Romanian, speakers use specific phrases, more or less fix, which differ from one another, depending on the social context wishes are addresed in, the person they are addressed to (including here the sex, age, his/her social status), as well as on the person addressing these wishes (including here the same parameters). Many of these formulas in Albanian contain the verb *uroj* 'to wish' (< lat. *orāre*) with the meanings 'to wish, to congratulate; to bless'. It is frequently used in writing, whereas the orally transmitted wishes are simpler. The presence of the addressee in the morpho-syntactical strucure of the wish is signalized by means of the personal pronouns *të/ju* ('you'), followed most of the times by a verb in the subjunctive mood. The wish may be also formulated by means of the noun *urim* (sing.), *urime* (pl.), 'wish-wishes', followed or not by a possessive adjective or by a proper adjective in a nominal structure: *Urime!* ('Wishes!'); *Urimet e mija!* ('My wishes!'). Another frequent nominal structure is that containing a noun followed by a proper adjective (usually *i*, *e mirë*, "good" *i*, *e mbarë* "auspicious" < 'auguri', the latter having a large semantic field: 'good', 'auspicious', 'flourishing'). This simpler structure is specific especially to the orally transmitted wishes, it is open and quite productive in Albanian, because, instead of the adjectives above-mentioned, other adjectives may be used too, such as: *i*, *e gëzuar* ('happy, joyful'), *i, e shëndoshë* ('healthy'), like in the following exmples: *Me krahë të lehta!* (ad. litt.. 'With light arms!' meaning 'Good luck with your work!'). Some nominal structures may be built by means of a noun such as *shëndet* ('health'), *lumturi* ('happiness'), *suksese* ('success'), *fat* ('good luck'), *gëzim*

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

(‘joy’), followed or not by a proper noun and, in certain cases, preceded by one of the following prepositions: *me* (‘with’), *për* (‘for’), *në* (‘in’).

Starting from a corpus of texts gathered during the period 2011–2013, the present article aims at analysing several wishes and curses from the Fersherot speech spoken in Korce area, Albania, highlighting the same types of constructions existing in the Albanian wishes presented above. The examples we shall give in the Fersherot speech clearly demonstrate the concordances with the Albanian language.

Keywords: wish, curse, morpho-syntactic structure, social context.

Urarea este un act de comunicare culturală, care îndeplinește funcții comunicative specifice fiecărei limbi, scoțând în evidență valorile unei comunități de vorbitori. Este bine cunoscut faptul că realizarea sa prezintă numeroase variații, în funcție de fiecare cultură în parte, păstrându-și însă caracterul ritualic. Printre definițiile primite de urare este acela de „enunț care exprimă o atitudine a vorbitorului față de comportamentul și destinul celorlalți” (Coulmas 1981: 134). Ca în toate comunitățile conservatoare, de tip patriarhal, viața albanezilor și a aromânilor a stat sub semnul unei mentalități arhaice, dominate de autoritatea supremă a destinului (*mira*). Astfel, în sânul acestor comunități, urarea este mai mult decât un act de comunicare, ea devine o concentrare a energiilor pozitive, benefice ale destinului, menite să ocrotească și să ajute nu numai existența persoanei care face sau primește urarea, ci a întregii comunități din care aceasta face parte. În acest context, la polul opus se situează blestemul, văzut ca o „forță care amenință existența persoanei, punând în pericol echilibrul întregii comunități” (Wisoșenschi 2002: 285).

Ca și urarea, blestemul reprezintă un act de comunicare culturală, care, la rândul lui, cunoaște forme variate atât în albaneză, cât și în aromână. Cu toate acestea, așa cum arată I. Wisoșenschi, în articolul *Blestemul la aromâni*, „Performarea blestemului nu implică un cadru situațional specific, determinat de coordonate spațiale sau temporale, cum se întâmplă în cazul altor practici rituale, precum descântecul, urarea etc.” (Wisoșenschi 2002: 286).

Articolul de față își propune să analizeze din punct de vedere morfosintactic și semantic o serie de urări și blesteme în albaneză și în graiul fărșerot vorbit în zona Korcea, Albania, unul din cele mai imporate graiuri ale dialectului aromân, aflat în strâns contact cu albaneza. Materialul lingvistic a fost cules pe baza anchetelor dialectale defășurate între 2011 și 2013, iar comparația cu albaneza a fost posibilă și prin consultarea unor lucrări de specialitate din acest domeniu.

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

1. Structuri morfo-sintactice ale urării în albaneză

În limba albaneză, multe dintre formulele de urare conțin verbul *uroj* 'a ura' (< lat. *orare*) cu sensurile 'a felicita, a ura; a binecuvânta' (Vătășescu 1997: 464). Folosirea lui în urări se face cel mai des în scris, în timp ce urările transmise pe cale orală sunt mai simple. Prezența destinatarului în structura morfosintactică a urării se face de obicei prin intermediul pronumelor personale *të/ju* în cazul dativ, urmate de cele mai multe ori de un verb la modul conjunctiv (*mënyra lidhore*): (*Të/Ju*) *uroj/urojmë* + Verb la conjunctiv, ex.: *Të uroj të kalosh*/*Ju uroj të kaloni, pushime të mbara !* ('*Îți urez să petreci/să ai parte de o vacață plăcută!*'); *Uroj/Urojmë* + verb la conjunctiv ex.: *Uroj/ Urojmë që të jesh mirë me shëndet*! ('*Îți urez/urăm să fii sănătos!*'); *Të/Ju uroj/ urojmë* + substantiv, ex.: *Ju urojmë shëndet dhe lumturi në familje!* ('Îți /Vă urez/urăm sănătate și fericire în familie!'); *Të/Ju uroj/urojmë* + substantiv + adjectiv, ex.: *Të uroj rrugë të mbarë* ('Îți urez/Vă urez/urăm drum bun!'); *Të/ Ju uroj/urojmë* + determinant + substantiv + adjectiv, ex.: *Të/Ju uroj/ urojmë një vit të mbarë !* ('Îți urez/Vă urez/urăm un an nou bun/fericit/prosper!').

Există și posibilitatea de a formula urarea, folosind verbul *uroj* la modul condițional prezent (*mënyra kushtore*, *koha e tashme*) *Do t'ju uroja një verë të mbarë në fshat* ('V-aș ura (să petreceți) o vară frumoasă la sat!') sau verbul *dëshiroj* ('doresc') la modul indicativ sau condițional prezent, acumulând și o nuanță modală, urmat de verbul *uroj* la modul condițional prezent sau imperfect: *Dëshirojmë t'ju urojmë shtëpinë e re!* ('Dorim să vă urăm pentru noua casă!'); *Do (të) dëshironim t'ju uronim për shtëpinë e re!* ('Am dori să vă urăm pentru noua casă').

Urarea se poate realiza și prin substantivul *urim* (sg.), *urime* (pl.), 'urare–urări', urmat sau nu, de un adjectiv posesiv sau de un adjectiv propriu-zis, într-o structură de tip nominal: *Urime!* ('Felicitări!'); *Urimet e mija!* ('Felicitările mele!'); *Urime të përzemërta!* ('Urări din toată inima!'); *Urimet tona më të mira me rastin e Vitit të Ri!* ('Urările noastre cele mai bune/călduroase cu ocazia anului nou!').

Menționăm aici și un alt cuvânt, *uratë* ('rugăciune; pl. mătănii; binecuvântare', Vătășescu 1997: 440), făcând parte din aceeași familie lexicală cu *uroj*, folosit în urarea prezentând un alt tip de structură, pe care îl vom discuta puțin mai jos: *Paç uratën!* ('Să fii binecuvântat!'). Această urare, mai specială, face referire la binecuvântarea divină și este făcută de obicei de persoanele în vârstă (mai ales de bătrâne) și adresată copiilor, nepoților, când aceștia pleacă în străinătate sau, în trecut, când aceștia plecau pentru a-și îndeplini serviciul militar. De asemenea, se folosește și ca formulă de mulțumire după ce persoana, careia i se adresează urarea, a ajutat-o sau i-a făcut un serviciu bătrânei: *Më rrofsh mor bir! Paç uratën!* ('Să-mi trăiești, măi băiete! Fii binecuvântat!', ad. litt. 'Să ai binecuvântarea!'). În acest caz, ambele verbe, *rrofsh* ('să trăiești!'), *paç* ('să ai!'), sunt la modul imperativ (alb. *mënyra dëshirore*).

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

O altă structură frecventă, tot de tip nominal, este cea care conține un substantiv urmat de un adjectiv propriu-zis (de obicei *i*, *e mirë* 'bun,-ă'; *i*, *e mbarë* < 'auguri', cu o arie semantică destul de largă, având sensurile de 'bun,-ă, de bun augur, prosper, -ă'). Această structură mai simplă, este specifică mai ales urărilor transmise pe cale orală. Ex.: *Shëndet të mirë!* ('Sănătate!', ad. litt. 'Sănătate bună!'); *Një ditë të mirë*!; *Ditën e mirë!* ('O zi bună!'); *Rrugë të mbarë!* (ad. litt. 'Cale bună!'; 'Drum bun!'); *Punë të mbarë!* (ad. litt. 'Treabă bună!', 'Spor la treabă!'); *Vit i mbarë! / Një vit të mbarë* ('Un an bun!'). Această structură este deschisă și destul de productivă în limba albaneză deoarece, în locul adjectivelor menționate mai sus, pot fi folosite și alte adjective de tipul *i*, *e gëzuar* ('bucuros, bucuroasă'), *i*, *e shëndoshë* ('sănătos, sănătoasă'): *Me krahë të lehta!* (ad. litt. în rom. 'Cu braţe uşoare!', 'Spor la treabă!').

Anumite structuri de tip nominal pot fi construite cu un substantiv de tipul *shëndet* ('sănătate'), *lumturi* ('fericire'), *suksese* ('succes'), *fat* ('noroc'), *gëzim* ('bucurie'), însoțit sau nu de un adjectiv propriu-zis și, în anumite cazuri, precedat de una dintre prepozițiile *me* ('cu'), *për* ('pentru'), *në* ('în'): *Suksese!* (întodeauna la plural) ('Succes!'); *Me shëndet!* ('Cu sănătate! / Să-ți fie de bine!'); *Me nuse!* (ad. litt. 'Cu soție!', urare adresată unui bărbat necăsătorit); *Me këmbë të mbarë!* (care s-ar putea traduce aproximativ 'Bine ați venit și fie ca vizita dvs. să ne aducă noroc!', urare făcută de gazdă cuiva care vine pentru prima dată în casa acesteia); *Për shumë vjet* ('La mulți ani!, Mulți ani înainte!', se urează unei persoane care își sărbătorește ziua de naștere); *Për gëzime!* ('La bucurii!', se urează cuiva care a suferit pierderea unui membru din familie); *Me një djalë!* ('Cu un băiat!', li se urează, în general, cuplurilor care nu au copii încă sau care au numai fete); *Në kokën tënde!* (ad. litt. '*În capul tău!*', sinonimă cu *Me dasëm!* 'La nuntă!', urări adresate cuiva care nu s-a căsătorit încă). În acest tip de structură, în locul substantivului, poate apărea, mai rar, un adverb la forma comparativului de superioritate: *Më lart!* ('Mai sus!', urare făcută cuiva de a avansa în cariera profesională).

Un alt tip de structură foarte frecvent întâlnită la urările transmise pe cale orală este cea de tip verbal. Aceasta conține un verb la modul imperativ, urmat de obicei de un substantiv, adjectiv sau adverb și o ilustrăm prin următoarele exemple: *Paç shëndet dhe jetë!* ('Să ai parte de sănătate și de viață lungă!'); *Qofshi të lumtur!* ('Să fiți fericiți!'); *Kalofshi gëzuar!* ('Petrecere frumoasă!', ad. litt. 'Să petreceți bucuroși!), *Dalsh mirë në konkurs!* ('Succes la concurs!', ad. litt. 'Să ieși bine la concurs!'); *U bëfsh njëqind vjet!* ('La mulți ani!', ad. litt. 'Să te faci de o sută de ani!'); *Pafsh ëndrra të bukura!* ('Vise plăcute!', ad. litt. 'Să vezi vise plăcute!'); *Të/Ju bëftë mirë!* ('Poftă bună!', urare făcută la începutul mesei sau 'Să-ți fie/Să vă fie de bine!', la sfârșitul mesei); *Qofsh faqebardhë!* ('Să fii onorată!'); *Dalsh faqebardhë!* ('Să reușești!'); *Ardhsh faqebardhë!* ('Să te întorci cu bine!'); *Të priftë e mbara* sau *të vaftë mbarë!* ('Să-ți meargă bine!', 'Să ai parte de bine!'). Acest tip de construcție poate

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

avea în componență și un verb la modul conjunctiv, cu valoare de imperativ: *Të trashëgohet djali/vajza!* (‘Să aibă parte de urmași băiatul/fata!’), urare care se face de obicei părinților cu ocazia căsătoriei sau logodnelor copiilor lor); *Të lumshin duart!* (fără echivalent în dacoromână, ad. litt. ’Să-ți trăiască mâinile!’).

2. Structuri morfosintactice ale urărilor în graiul fărșeroților plisoț, paralele cu cele din albaneză

Urările pe care le vom analiza în continuare aparținând graiului fărșerot plisot al dialectului aromân, vorbit în zona Korcea, Albania, punând în evidență aceleași tipuri de construcții existente în urările din albaneză prezentate mai sus. Exemplele pe care le vom da demonstrează clar concordanțele cu albaneza.

2.1. Urări cu structură de tip nominal:

Cále (a)mbáră! – alb. Rrugë të mbarë! (‘Drum bun!’)

Lucru-ambáru! – alb. Punë të mbarë! (’Lucru cu noroc! Spor la treabă’!)

Bánă lúngă! – alb. Me jetë të gjatë (de obicei urare adresată cu ocazia nașterii unui copil)

Cu licșurează! – alb. Me kollajxhe! (‘Naștere ușoară!’ – urare adresată femeilor însărcinate)

Cu míntia ła capu! – alb. Me mend në kokë! (‘Cu mintea la cap!’ – urare în formă de sfat, adresat de obicei de către adulți tinerilor, ca să dea dovadă de maturitate)

Míntia ací – alb. Mendjen atje! (‘Mintea acolo!’ – asemănătoare ca sens cu urararea *Cu míntia ła cap!*, folosită tot ca un sfat adresat tinerilor de către pesoanele mai în vârstă)

C-un fiĉór! – alb. Me një djalë! (‘Cu un băiat!’ – urare adresată cuplurilor care nu au copii sau au numai fete)

Ai fiátă, ai fiĉór, cu mắn’i ș-cu ĉiĉóri! – alb. *Çupë, djalë, me këmbë dhe me dorë!* (‘Fată, băiat, cu mâini și cu picioare să fie!’ – urare pe care o fac, în general viitorii părinți în legătură cu copilul pe care îl așteaptă, să fie întreg, normal, din punct de vedere fizic).

2.2. Structuri de tip verbal, cu verbul la modul conjunctiv, timpul prezent, cu valoare de imperativ, unde prezența interlocutorului sau a persoanei căreia i se adresează urarea este semnalizată, ca și în albaneză, prin pronumele (*-ță*, *-i*) personal, forma neccentuată în cazul dativ:

S-ț băniáḑă fumęála – alb.Të të rrojnë fëmijët! (‘Să-ți trăiască familia/copiii!’)

S-ț băniáḑă fiĉóru – alb.Të të rrojë djali! (‘Să-ți trăiască feciorul!’)

S-i băn’áḑă iápia! – alb. I rroftë japja! (‘Să-i trăiască trupul!’ – cu subînțelesul *că mintea este goală* – se spune despre cu ironie cineva lipsit de inteligență, dar arătos)

S-ță băn’áḑă mắn’ile! – alb. Të lumshin duart! (ad. litt. ‘Să-ți trăiască mâinile!’ – urarea i se adresează de obicei unei femei care a gătit o mâncare bună)

S-vin’iț ýini – alb. Mirë se të vini! (‘Să veniți sănătoși!’)

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

Ґíni vin'ș! – alb.Mirë se erdhe! ('Bine ai venit!')
S-ai îîóрu mbáră – alb. Paç këmbën e mbarë! (vezi explicația de mai sus)
S-híbă cu mắn'i ș-cu îîór! – alb. Me duart dhe me këmbë (vezi explicația de la *Ai fiátă, ai fîór, cu mắn'i ș-cu îîór*)
S-kirðăsęáscă! – alb. Të trashëgojnë!/Me trashëgime! ('Cu urmași/Să aveți parte de urmași/copii!' – urare care se face la nuntă cuplului proaspăt căsătorit)
S-ță fácă ýíni! – alb.Të bëftë mirë! ('Să-ți fie de bine!')
S-ță n'ęágă ýíni/ mbară! – alb.Të shkoftë mbarë! ('Să-ți meargă bine!')
S-ță ímnă lúcru ambaru! – alb.Të të shkojë puna mbarë! ('Să-ți meargă treaba bine!')
S-bănéḑi cătu munță̆l'i! – alb.Të rrosh sa malet! ('Să trăiești cât munții!' – urare adresată de obicei unei persoane în vârstă.)
S-ti féți ună sută (di án'i)! – alb.U bëfsh në qind vjet! (ad. litt. 'Să te faci de o sută de ani!', 'La mulți ani!' – urare adresată persoanelor care își serbează ziua de naștere, indiferent de vârstă)
S-bănáț șă s-u-aduîț! – alb.Të rroni dhe ta kujtoni! (ad. litt. 'Să trăiți și să vi-o amintiți!' –formulă adresată rudelor la moartea unui membru de familie)
S-bănáț singuri! – alb.Të rroni vetë! (cu echivalentul în româna literară 'Voi să trăiți!' – tot o formulă adresată rudelor la moartea unui membru de familie)
S-ti fácă dáda curban! – alb. T'u bëftë nëna kurban! (fără echivalent în dacoromână, cuvinte de alint adresate de obicei de bunică nepoților)
S-fácă di fluríe! – alb.Të bëhet prej floriri! (ad. litt. 'Să se facă de aur!' – urare adresată la nașterea unui copil).

3. Blestemele în albaneză și în graiul fărșerot plisot

Din punct de vedere compozițional, structura blestemelor atât în albaneză, cât și în română, este asemănătoare cu cea a urărilor, acestea aparând mai ales în construcții de tip verbal: *S-ti măcă łúpu* – alb.Të hengërt ujku! ('Mânca-te-ar lupul!').

La nivel semantic, I. Wisoșenschi (2002: 287–288) identifică trei mari categorii de blesteme în graiul fărșeroților, în funcție de finalitatea acestora, categorii pe care le-am identificat și în limba albaneză: blesteme aducătoare de boală, blesteme aducătoare de moarte (avându-se în vedere moartea persoanei vizate și stingerea neamului acesteia), blesteme aducătoare de nenorociri, cuprinzând subcategorii: mutilare fizică, sărăcie și neajunsuri, căsătorie și botez, oprobriu comunitar.

3.1. Blesteme aducătoare de boală în albaneză și în graiul fărșerot plisot

Din punct de vedere statistic, atât în albaneză, cât și în graiul fărșerot plisot, blestemele aducătoare de boală ocupă al doilea loc, după blestemele aducătoare de moarte. Bolile care apar frecvent în structura semantică a blestemelor la albanezi și la fărșeroții din Albania sunt turbarea, nebunia, orbirea, cancerul, bolile de piele, boli care se transmit de la animale la om, precum și boli care cauzează paralizia (apoplexia) și în final moartea:

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

alb. *Të rëntë damllaja!* (‘Lovi-te-ar damblaua!’) – *S-tu da damłáia!*
alb. *Të rëntë pika!* (‘Lovi-te-ar damblaua/apoplexia!’) – *S-tu da cărpátu!*
alb. *Të rënte buza copë!* (‘Să paralizezi!’) – *Búḍa să-ț cádă!*
alb. *Të rëntë kolera!* (‘Dar-ar boala/holera în el!’) – *S-tu da huléra!*
alb. *Të rëntë kanceri!* (‘Să dea cancerul în tine!’) – *S-tu da karcînu!*
alb. *Të zëntë data!* (‘Să te apuce greața/sila/scârba!’) – *S-ti yínă avaléia*
alb. *Të zëntë naçitoku!* (probabil o boală a oilor) cu posibilul echivalent în graiul fărșerot *S-tu da zurața*, blestem pe care îl înregistrează și cercetătoarea I. Wisoșenschi în graiul fărșeroților din România, din zona M. Kogălniceanu. În DDA *zureață*, cu varianta *zurleață*, apare cu sensul de ‘nebunie’ < tc. zorba. I. Wisoșenschi o explică astfel: „în momentul în care în urechea unei vaci sau a unui cal intră o insectă, animalul devine violent, stare echivalentă cu nebunia” (Wisoșenschi 2002: 288). Aceeași autoare notează și alte blesteme conținând referiri la forme variate ale tulburării mintale: *Dzăndza s-ti agudească!* (‘Nebunia să te lovească!’). În DDA *dzandza* apare cu sensul de ‘arțag’, făcându-se trimitere și la adjectivul alb. *xanxar* ‘neascultător’, ‘zăpăcit’, ‘aiurit’. *S-ț-u da davanu* (‘Să te lovească nebunia!’). Ținem să precizăm că pe acestea două din urmă nu le-am înregistrat la fărșeroții din zona Korcea, Albania.

Un alt blestem interesant înregistrat de cercetătoarea Wisoșenschi la fărșeroții din M. Kogălniceanu, România, care are probabil la origine epidemia de gripă care a dus la moartea a numeroase familii de aromâni la începutul sec. XX, este *S-ț-u da gribu!* (‘Să te lovească gripa/De gripă să te îmbolnăvești!’), blestem pe care nu l-am întâlnit la fărșeorții din Albania, ceea ce demonstrează că unele blesteme au apărut datorită unor experiențe, în cazul acesta traumatizante, pe care le-a avut o anumită comunitate de vorbitori. Pe lângă acestea, autoarea înregistrează și alte blesteme de tipul *Nuntru s-ț-u da!* (‘Înăuntru/cancerul să te lovească!’), *Chiurita s-ț-u da!* (‘Să orbești!’), *Di băgatu s-nu ti scoli!* (‘De jos să nu te scoli!’). Din această categorie, la fărșeroții din zona Korcea, Albania, am înregistrat numai următoarele blesteme: *Di băgátu s-nu ti scóli!*, cu variantele *S-nu apíri!*, *S-ntunerițț!*.

3.2. Blesteme aducătoare de moarte în albaneză și în graiul fărșerot plisot

Așa cum am arătat, cele mai multe blesteme înregistrate în anchetele noastre de teren sunt cele de moarte. Identificăm aici două subcategorii, din punct de vedere semantic: blesteme care implică o moarte în chinuri (*Të çaftë ujku pa dhëmbë!* ‘Mânca-te-ar lupul fără dinți!’, care apare și în varianta *Të hengërt ujku!*, cu echivalentul din graiul fărșerot *S-ti măcă łupu!*); *Të vaftë qafa mbrapa!* ‘Să ți se rupă gâtul!’ – *S-ț neágă zvercu dănapói!*; sau o moarte fulgerătoare, fără suferință (*Plaç!*, *Plaç në vend!* ,‘Crăpar-ai!, Crăpar-ai pe loc!’; *S-crec! S-crec ła łocu!*). O parte dintre aceste blesteme în albaneză fac referire și la ritualul de înmormântare, făcându-se astfel diferența dintre ortodocși și musulmani. Astfel, la musulmani am înregistrat blesteme de tipul *Të bëfsha hallvën!* ad. litt. ’Să-ți fac halvaua!’; *Të hengsha revaninë!*

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

ad. litt.'Să-ți mănânc revaniul! (*revani* fiind o prăjitură cu sirop pe care credincioşii musulmani o servesc de obicei la înmormântări), iar la creștinii ortodocși: *Të këndofsha kulufrudhën!* 'Să-ți cânt cântecul de pe urmă!'; *Të hengsha grurët!* ad. litt. 'Să-ți mănânc coliva!; *Të ndezça kandilen!* ad. litt. 'Să-ți aprind lumânarea!'; *T'u mbaroftë vaji!* ad. litt. 'Să ți se termine uleiul!' (subînțelegându-se uleiul de la candelă). Foarte multe dintre blestemele din această subcategorie aparțin graiului femeilor (în albaneză *grarisht*), pentru că femeile, prin tradiție, sunt implicate în îndeplinirea acestor ritualuri religioase, atât la credincioşii ortodocși, cât și la cei musulmani.

Și la fărșeroții din Albania, multe dintre aceste blesteme sunt apanajul femeilor. Din această categorie, am înregistrat următoarele exemple, simetrice cu cele din albaneză:

S-ți măc găru! – alb. *Të hengsha grurët!*; *S-ț aprind candiła!* – alb. *Të ndezça kandilen!*.

O altă categorie de blesteme ale morții conțin în structura lor semantică o mentalitate arhaică, potrivit căreia cele trei ursitoare (arom. *mirele*, alb. *të tretat e natës*, *mirat*) torc firul vieții al oricărui om, încă din momentul nașterii, iar moartea survine în momentul ruperii acestui fir. Aici avem în vedere următoarele exemple: *Të heqshin për peri e për litari! Të zënça për peri!* ad. litt. 'Să ți se rupă firul/ața!', ale căror echivalente nu le-am înregistrat la fărșeroții din zona Korcea, Albania. Tot în această categorie intră și blestemele: *Të marrtë e mira!* ('Lua-te-ar dracu'/naiba!'), având corespondent în aromână *S-ti ia bunęáța!*, în structura cărora se poate observa și concordanța semantică *bunęáța- e mira*, ambele cuvinte trimițând la figura mitologică a ursitoarei, la nașterea copilului, de unde și sensurile de 'destin, soartă' (Brâncuș 1999: 40–41). Cu toate acestea, atât în albaneză, cât și în graiul fărșerot, cele două expresii nu mai sunt percepute ca blesteme, fiind folosite ca imprecații.

Așa cum am arătat mai sus, în această categorie includem și blestemele care implică moartea persoanei vizate, precum și stingerea neamului, familiei acesteia. În albaneză menționăm: *T'u shoftë dera!* 'Să ți se închidă ușa casei!', cu echivalentul *S-ti cl'idă uşa!* în graiul fărșerot plisot; *Të fshiftë (rëntë) zjarri!* 'Arde-te-ar focul!, Să-ți ardă casa!', cu echivalentul *S-ti ardă focu!*; *T'u shoftë nami!* 'Să ți se stingă numele!', *S-ti creapă numa!* în graiul fărșerot plisot.

3.3. Blestemele aducătoare de nenorociri în albaneză și graiul fărșerot plisot.

În această categorie am inclus blestemele care invocă mutilarea fizică, căsătoria, oprobriul comunității și alte neajunsuri. În albaneză, blestemele din categoria mutilării fizice fac referire la ruperea mâinilor (*Të rëntë dora copë!* 'Să ți se frângă/rupă mâna!'), la pierderea vederii (*Të plaçin sytë!* 'Să-ți plesnească ochii!', *Të hëngërt galica sytë!* 'Să-ți mănânce ochii stăncuța!', pe care nu le-am înregistrat în graiul fărșerot din zona Korcea) sau a altor părți ale corpului (*Të rënçin mishrat copë!* 'Să ți se facă carnea bucăți!', *S-ti cádă cárnia cumăț-cumăț!*; *T'u thaftë goja* 'Să ți se usuce gura!', cu echivalentul

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

S-ti seácă gúra! în graiul fărșerot, *T'u thaftë dora!* 'Să ți se usuce mâna!', *S-ti seacă mâna!*).

Din categoria căsătorie, am înregistrat următoarele blesteme simetrice: *Mos arrifsh (nuse/dhendër)!*'Să nu ajungi (mireasă sau mire)!' – *S-nu apuț!.* Blestemele pe care însă nu le-am înregistrat în albaneză sunt *Nel tu dzeádzit s-nu baḑ!* ('Să nu bagi verighetă pe deget!'), *Cărún'i s-nu bași!* ('Să nu te cununi!').

Din analiza urărilor, dar și a blestemelor în limba albaneză și în graiul fărșerot plisot al dialectului aromân, reiese clar existența concordanțelor, atât la nivelul structurii morfo-sintactice, cât și la nivelul structurii semantice a acestora. Aceste concordanțe pot fi explicate în special prin contactul îndelungat dintre graiul fărșerot plisot al dialectului aromân și limba albaneză, mai precis dialectul tosc al limbii albaneze vorbit în zona Korcea. Deosebirile apar mai ales în cazul blestemelor, când o comunitate de vorbitori, cum este aceea a fărșeroților plisoț din localitatea M. Kogălniceanu, România, reflectă experiențe specifice acestei comunități, desprinse la un moment dat în istorie de restul comunității de fărșeroți plisoț din Albania. În albaneză, variațiile apar, așa cum am putut observa, mai ales în funcție de religia căreia îi aparțin vorbitorii.

BIBLIOGRAFIE

Brâncuș, G., 1999, *Concordanțe lingvistice româno-albaneze*, Bibliotheca Thracologica, XXX, București, Institutul Român de Tracologie.

Cicko, P., Daniela-Carmen Stoica, 2009, „Le voeu en français, en albanais et en roumain. Étude descriptive", în vol. *Diversité et Identité Culturelle en Europe*, Tome VI, București, Editura Muzeul Literaturii Române, p. 226–244.

Coulmas, F., 1981, *Routine i Gesprach, Wiesbaden*, Athenaion, Adademise Verlagsgeschaft.

Nevaci, M., 2014, „Aspekte gjuhësote të kontaktit arumuneve me shqiptarët", în vol. *Lidhjet kulturore dhe historike shqiptaro-rumune*, Korçë, Editura Primopoint, p. 73–85.

Saraçi, A., 2013, „Mallkimet si pjesë e repertorit gjuhësor të grave'', în vol. *Studime socilinguistike, përmbledhje me kumtesat e përzgjedhura të mbajtura në Konferencën Ndërkombëtare të Sociolinguistikës*, Korçë, Editura Kotti, p. 234–239.

Saramandu, N., 1972, *Cercetari asupra aromânei vorbite în Dobrogea*, București, Editura Academiei Române.

Shkurtaj, Gj., 2005, *Sociolinguistika*, Tirana, Editura Toena.

Tirta, M., 2004, *Mitologjia ndër shqiptarë,* Tiranë, Akademia e Shkencave e Shqipërisë.

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)

Topçiu R., Ana Melonashi, Luan Topciu, 2003, *Dicţionar albanez-român*, Bucureşti, Editura Polirom.
Vătăşescu, C., 2006, *Studii româno-albaneze. Note semantice şi etimologice*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Vătășescu, C., 1997, *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparație cu româna, Institutul român de tracologie*, Bibliotheca Thracologica, XIX, București, Ministerul Educației.
Wisoșenschi, I., 2002, „Blestemul la aromâni'', în vol. *Etnologica*, București, Editura Paideia, p. 284–292.

SIGLE

DDA: Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, editori Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, București, Editura Academiei Române, 2013.

Daniela-Carmen STOICA
Universitatea „Fan S. Noli'', Korcea, Albania

BDD-V4246 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 06:10:18 UTC)